

LO GRINHON

LA GAZETA DAU VIVARÉS D'EN
NAUT

N°80 IVERN de 2013-2014

Somari

1. Sufís pas la politica
2. A nòstre amic Auguste
L'auratge
3. Rencontre sobre lo chamin
4. La Bòrna Chauvèt
Per Charrèiras
5. Antologia vivaresa : Los Parisièns
6. Los Parisièns (suite)
Los Mots Croisats dau Gui
7. Lo Beure e lo minjar :
Esquina de caion au jus de ginèbre e
purèia de topinambor.
Responsas daus mots croisats
8. La lebreta

Daube aquel numèro s'achaba vòstre abonament per 2013. De pas eissublar de tornar mandar vòstra participacion au **Grinhon**. Un grand mercé d'avança.

LO GRINHON

es la gazeta de l'associacion occitana
PARLAREM EN VIVARÉS
Es mandat a tos los aderents.
Per lo recèure, mandar
12 € per una persona
15€ per un coble a :
LO GRINHON (G. Betton)
Le Petit Avanon
07370 OZON
Faire lo chec a l'òrdre de
PARLAREM EN VIVARÉS.

Las adesions partan dau n° de Prima
e s'achaban daube lo n° d'Ivèrn...

Sufís pas la politica

Aqueste ivern que s'achaba fuguèt pro favorable per las lingas regionalas. De'n promèir quò fuguèt lo Parlament d'Euròpa que votèt en setembre de 2013 una resolucion per possar los governaments a sostenir las lingas en dangèir. Qu'es lo deputat François Alfonsi, elegit de Corsega, que presentava lo texte. Quasi 90% fuguèran favorables, 645 deputats sus 766. Mas los deputats francés, sustot de dreita, se faguèran encara remarcar per lhur mauvèsa volontat : sus 29 abstencions 12 èran francèsas e encara 7 votèran contra sus 26. Aquí son d'alianças que fan pensar a la carpa e au lapin. Los Le Pen e Melanchon se trovèran contra ! L'òm sap pas de que ne'n dire.

En janvier 2014 seguèron los deputats francés que votèron a Paris una lei constitucionala per la ratificacion de la Charta de las lingas regionalas o minoritàrias. Aquí i aguèt una bona majoritat, la gaucha èra favorable e de deputats de dreita votèron per aquel texte.

Avem doncas d'avançaas importantas. La region Ròsne-Alpas nos sosten e fai avans, lo departament d'Ardecha ven de signar una convencion daube l'I.E.O., la vila d'Anonai a montrat que nos sosteniá (deliberacion de setembre 2012) fau doncas faire avant.

Fau que tot lo monde posse a la roa, fau pausar de questions aus candidats de las municipalas e a tots aqueles que seràn elegits, monstrar que siem aquí. Sovent siem tròp pauc nombrós, pasmens l'ametza aquela linga, ne'n voletz e nos o disetz, fau possar, possar encara, las plus gentas leis fan pas tot se i a pas quaucun per esmodar las veiaas. Ren ven solet o savem dempuei mila ans.

Lo Revessin

An participat au Grinhon 80 : Roger Mathieux, Patrick Cros, Denis Capian, Gui Legrand, Luceta Rochier, Robert Belin, Gérard Bayle, Lo Revessin e Gérard Betton

A nòstre amic Auguste

Sobre lo chamin ai rencontrat
Un garçon avugle
M'a damandat coma es la luna
E li l'ai descrita
Puei m'a damandat coma es lo solelh
E li l'ai explicat
Enfin m'a damandat coma es lo monde
E ieu, en plorant, l'ai inventat per elh.

Revirat d'un texte de E.Ummarono trobat dins la revista de l'APAJH
(decembre de 1994)

En legissant aquelh tèxte pòde pas m'empachar de pensar a nòstre amic Auguste qu'avem acompanhat per lo darrièr còp.

Se Auguste aiá rencontrat aquelh garçon, se serián totes dos asseitats sobre lo terme delh chamin e li auriá parlat longtemps de la natura, de son país amont de naut en dessobre d'Entraigas, a Montanhac, vilatge ont èra naissut e qu'amava tant, e aquò's sur auriá parlat ambe grand plaser de sa lenga d'òc.

Quant au monde que li auriá inventat, aquò sariá estat un monde ensolelhat e colorat per chascun, un monde sens guèrras, ont i auriá pus de paures, ont dengús auriá pus ni fam ni freid, un monde de bonur partajat.

Te disem « Adiu-siatz, Auguste ! »

Roger Mathieu

Aquel poèma d'Auguste pareisseguèt dins lo n° 59 dau Grinhon, en 2007, avem plaser a lo tornar legir.

L'AURATGE

De còps, alh mes de juenh, quand lo solelh brutlava,
Ailai, vèrs lo coijant, n'òm vesia aparéisser
Un chatelàs de coivre que a cha pauc montava,
Fenissiá pas de créisser...

Lo solelh s'escondia, esluçava, tronava.
L'aigatge dins los champs tombava las parets,
Puèi la grela venia. La fruta se'n anava...
Aquest'an auriam ren.

Mon paire, iel, bramava, e jurava, e sacrava ;
Alh caire la mamet disia son chapelet
E ma paura maire en veire aquò plorava :
Aquest'an auriam ren.

Auguste Chambouleyron

Vocabulari

chastelàs (*gros nuage, cumulus*) ; **aigatge** (*très forte pluie, déluge*) ; **en veire** (*infinitif-gérondif*) = en veient, en veiant.

Rencontre sobre lo chamin

Quand arribèt a la cima delh serre, tombèt son sac, s'assetèt, calèt son eschina contra lo sac, se deschauçèt per deslassar sos pès e se botèt a sonhar çò qu'aviá davant los uèlhs.

De sa vida aviá vist tant d'eolianas que s'estiravan a perta de vista sus l'eschina delh serre. Agitavan lhurs braçes coma d'esvarajadas e a fôrça de las aseimar aquò li fasiá virar la tèsta. Volguèt las comptar, mes ailai, perat elh fons, totas se mesclavan e abandonnèt son comptage.

Tot a costat, de siloetas d'una petiòta tropa de romieus acompanhadas d'un chin, d'un ase montat pr'un enfant, de dos chavaus e d'una mula se descopavan dins lo ciau bleu e clar d'Espanha. Lhurs ombres s'èran dejà bien alonjadas elh solelh que tracolava ailai delh costat de Sant Jaume. Jamai coneissiràn aquel endreit que fai marchar tant de monde, puei que lhurs pès son arrapats a la terra come aqueles de las eolianas. Pasmens son plenas de vam, lo còrs penjat a z-avant, prestas a partir per continuar lo viatge. Totas condemnadas a damorar aquí, a veire passar los autres, a se faire prendre en fotò coma de bèstias curiosas. Paura vida !

Quand lo solelh aguèt coalevat dempuei quauque temps, quand las estialas aguèran pres possession delh ciau, quand lo chamin de Sant Jaume aguèt marcat sa rota de clartat dins lo ciau, nostre romieu se decidèt a sarrar los uèlhs. S'endurmiguèt de suite plen de son content d'avedre trobat tot aquò sobre sa rota.

Dins aquela nueit se passèt quicòm d'extraordinari, quicòm qu'òm porriá apelar quasi un miracle puei que sem sobre lo Chamin. Vesètz un pauc !

Las unas après las autres las eolianas comencèran a se balançar d'un costat a l'autre, s'arrachèran de lhur sòcle, montèran tot doçament dins lo ciau en fasant virar lhurs alas e se botèran totas dins l'alinhament de la granda luor d'argent. L'òm auriá dit un immense vòu d'auchas sauvatjas en migracion.

E quand las eolianas se saguèran ennejadadas dins la via laitosa, tot d'un còp las siloetas se botèran a botjar e se desgatjèran de lhur ganga de beton. Coma d'ombres chinèsas prenguèran lo Chamin per continuar lhur viatge e coma se ren lhur èra arribat, arrestavan pas de rire e de parlar. Lhur contentament fasiá plaser a veire. Lo chin arrestava pas de japar e de córrer de l'un a l'autre a la recherche d'una caressa, los chavaus se botèran a innar, la mula fasiá tindar las clochetes estachadas a son còlh. La petiòta tropa davalèt lo serre e desapareissiguèt dins la nueit. Tot devenguèt silenciós.

Quand lo promier rai delh solelh venguèt picar son morre, nòstre romieu badèt los uèlhs e a son grand estonament las eolianas èran totjorn aquí, los braces viravan mai que jamai e las siloetas avián pas quitat lo sòcle que las tenián prisonières. Ren aviá chanjat. Tot èra coma quand s'èra endurmit.

Se preparèt a tornar prendre sa rota e quand saguèt sobre lo chamin un proverbe que se ditz elh Liban li revenguèt en tèsta :

« Aquelh que vai es un aucèl
Aquelh que damora assetat es una pèira »

Perat surat, volguèt pas devenir una pèira.

Roger Matthieu

Vocabulari : delh pron. [di] idem elh [i] d'esvarajadas : affolées, épouvantées

Aseimar : examiner, regarder

perat : complètement

ennejadadas : noyées

La Bòrna Chauvèt

D'aquest'an la France va propausar dos dorsièrs au titre de Patrimòni Mondiau de l'umanitat, a l'Unesco : la chaina dau Puèis d'Auvernha e la Bòrna Chauvèt, tots dos en tèrra d'òc.

E la Bòrna Chauvèt es en Ardècha e ne'n sièm fièrs. Los ancians dau país pinturavan las paret de las bòrnas d'Ardècha i a mai de 32 000 ans.

La bòrna Chauvèt es dins un site remarcable : a dos pas dau Pont d'Arc. Per los chaçaires-culheires de l'Aurinhacian, que barrutlavan darrèir los rangièrs entre valaa dau Ròsne e Cevenas, questa bòrna, facila de se soventar e de tornar trovar a ras dau Pont d'Arc devia èstre de promeira importància.

Las pinturas son ben conneuissuàs, daube totas las fòtos que fuguèran esbandiàs. Tot lo monde a vegut la charja de la leonas, los ors, o la nuòchola.

Un estudís statistic fuguèt fait i a quauques mès sus l'orientacion de las bèstias pinturaas. Sus las 420 bèstias pinturaas, 119 son de fàcia e 301 son de garreta, n'i a que son dessinhaas coma si sortián de la bòrna e d'autras coma si rentravan. L'estudís statistic a mostrat que la bèstias minjaas (rangièrs, chaval) son pas orientaas dau mesme biais que las bèstias dangieirosas (felin, mamot, rinoceront, bisont) : las espècias dangieirosas son representaas lo mai sovent viraas vès la sortiá de la bòrna e las espècias minjaas viraas vès lo fons. Qu'an vògut dire los pintres ? Zò savem pas.

E i a encara beucòp de veiaas que comprenem pas dins questa bòrna : dins los pertús de la paret los òmes an botat de petits morcèls d'os (femurs sovent). Un de quelis qu'a pogut anar dins la bòrna diguèt que quò fasiá pensar a la paret de las lamentacions : benlèu preièra o benlèu ex-voto. Cu zò sap ?

Dins un canton de la bòrna se trova mai una veiaa de bachas. Los òmes prenguèran de grandas peiras platas , las boteran dreitas per faire un rectangle que sembla un bacha o un banhaor. Encara quaucòm que serà un mistèri per encara ben de temps.

Patrick Cros

Per Charrèiras

La linga la trovem pertot, sufis de badar los uelhs.

Aicí l'òm se demanda qu'aquò es aquela drollariá ? Lo monde devon pas s'esnoiar dins aquel passatge...

La linga l'avem sovent un pauc eissublaa. Un *dròlle*, una *dròlla* o disem plus nosautres, disem un *gamen*, una *gamina*. Quand son petits disem de *gaminons*. Avem pas mai l'avertit de parlar de *drollet*, *drolleta*.

Es Sant Joan (de Muzols) onte se tròva aquel chamin deuriàn escriure : **Passatge daus Dròlles** en bona linga occitana. E benlèu n'i a que poirian dire quand an pas enveja de faire quaucòm :

" Lès anem o i mandem lo dròlle ?"

Lo R.

Los Parisièns

Quand vène lo mes d'aost, çai sem ganhats per tot aquel monde que corron per las rotas e van a dreita o a gauche mè se pòn pas téner vèrs eus. Çais a mai de Parisièns que de monde dau país. N'í a bravament d'aquós Parisièns que vènon dau Nòrd, entocòm d'Estrasborg odumens d'Orleans, o d'Amièns. Çai n'a mèma que vènon de París ; amai d'aqueus que çai raplicon de la Belgica o de l'Òlanda ; amai d'Alemands que iara aqu'es ben de monde coma los autres. Mè, de fes que li a, çai ne'n vène de Marselha, tenètz justament au Sèrre en l'ostau de Jan-Pièrre, aqu'es de Marselhès ; pasmens, aqueus, vèrs eus, lo solelh lai brilha ben ; dins lo Nòrd, pareis que lai plòu tròp e m'aquò vènon aici per se solelhar. Autanben se gènon pas per far veire lus cuèissas, amai d'aure. Pareis que lai n'a vèrs la Farda de pelhauuds que vivon totes miquets ; que lo factèr a pena si lais ausa anar quand li a una letra per eus ; aquò fai defèci.

Veiguères pas ièr au dinar que las doas jaubiènas que se permenavon. Ieu las trobère en la rota après lo riu de Dieu que se sorián en venent envèrs ieu ; èron pas neus abilhaas, juste una viaa de pas ren que quò còmpta pas ; ieu, n'aguère vergonha, virère ma tèsta de l'autre latz ; encara, encara d'ennaut, mè d'enbàs, se poirián abilhar.

N'í a ben qu'aqu'es de brave monde. Vèrs las Tàpias, aquí debàs, queus que li son çai vènon aumens dempuèi dètz ans ; iara n'òm los coneis quagi coma si qu'èra de monde dau país ; lus vende quauque tartifle per lus far plasir, amai quauqua salada. Ieu dise ben : si me chaliá comptar mon temps e ma pena, sarián pas charas mas saladas mè l'òms es pas de sauvatges ; paion ben çò que lus demande ; amai de cigarretas, odumens l'aperitife, sovent que me paion quaucòm ; per aquò son pas chins ; benlèu que lus paia es pus bèla que la mieu. Lo matin, aquò se lèva pas d'ora, puèisses ile vai au lait, ila li chau de temps per se pinhar ; m'aquò fan lus dinar, mè quò manja pas de sopa, aprèston pas gaire ; e l'après-dinar se van banhar en la ribèira ; mè lai van pas a pè ; sabon pas far una piaa sans l'autò... Autrament, qu'es pas de mauvès monde.

Mè aqu'es un pauc mainat ; quò coneis pas grand viaa : l'autrièr, creián que los mascles de las fedas aqu'èra los bocs ! L'an passat èron venguts au printemps per una paira de jorns ; arribon vèrs ieu, de còps que li a lus vende quauqua toma de chabra dins l'estiu, de tomas freschas ; çò ditz la femna si li poiriu pas vendre una toma fresca ; ieu li diguère que mas chabras aián pas chabrinat, mais èra, qu'encara los chabrits èron pas brolhats ; mè, çò diguèt ile que volián rien qu'una petita toma ; ieu diguère : ni petitas ni bèlas, que ieu fasiu pas lo lait ; tant que mas chabras aián pas fat los chabrits, aiu pas gis de lait ; mè

o comprenián pas. Un còp, atotmai, volián una sopa de favas, pas una sopa, que manjon pas de sopa, mè volián de favas ; ieu aiu pas léser de n'acampar ; m'aquò los mande en mon òrt ; quò's que quand tornèron, aián acampat rien que las pus finas ; amai quand anère en mon òrt, ne'n trobère de jòli ! M'aián trat la meitat de las plantas per acampar doas liuras de gòvas ; m'o aián basacat... Autrament, aquò sariá ben de brave monde.

N'í a que son finàs : un còp ne'n vène vuna vèrs ieu que me demanda de favas ; ieu li diguère que n'í'n vendriu un quilò ; aqu'èra tròp ; una liura ; aqu'èra encara tròp ; n'í'n chaliá juste una punhaa, coma quò, çò fasiá aube sa man ; las voliá pas païar ! Ma fe ieu li diguère que ne'n vase quèrre entocòm mai. N'a una esquipa vèrs l'Aigat que vènon per chastanhaas ; raubon un balon de combalas e n'í an per lus uvèrn ; encara si las anavon pas vendre ! Nèsta n'atrapèt l'an passat que li amassavon son jòli combal dèss Gicon que son pèra l'aiá entat ; aián pas picat en las pus laidas ! Nèsta lus demandèt perqué li acampavon sas chastanhas. Mè son pas espaurits : çò li diguèron qu'èron tombaas per tèrra ! « Creètz benlèu, çò faguèt Nèsta, que nosautres las anem culir per las branchas ! » N'í a ben quauqu'un que se li chauriá pas tròp fiar ! Autrament n'í a de braves qu'aqu'es de brave monde.

Quand vène puèi la fin das congietts, s'entòrnon vèrs eus, e ne'n sap quagi mau : òm se tòrna trobar entre nosautres ; nos bevon plus nòstra aiga, nos enjuèlhon plus aube lus autòs per los chamins, vènon plus carcavelar per se far bailar aquò o aquò. Mè lo país tòrna venir pus sauvatge e l'òm se sent pus solets.

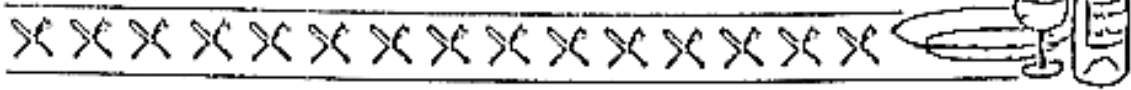
Étienne Gamonnet, *Soronetas dèss la Pervencha*
(Modernizacion de l'ortografia : Denis Capian)

Los Mots Croisats dau Gui

	A	B	C	D	E	F	G	H
1								
2						■		
3					■			
4			■					
5					■			
6				■		■		
7		■						
8								

1- Se pòt faire au pilòri. 2- Mai qu'estimar. Òc de Moscòu. 3- País d'Asia. Vut per un octet. 4- Aur au labo. Empreinta. 5- Entre Melun e Meaux. Mania. 6- A la revèrsa : naissuá en franchimand. 7- Pichòta rata. 8 - Traversar lo còl.

A- Pichòt cubèrt davant una pòrta. B - Leure en Vocaça. C- Tasto. Institut per l'agricultura. D- Fòrça grand. Per entrar en accion. E- Per respirar. Travalhaires francès en Alemanha en 43. F- Picha. Entraa de l'Olimp. G- Apond. H- Tornar fuvelar.

ESQUINA de CAION au JUS de GINÈBRE e PURÈIA de TOPINAMBORS

Per Luceta Rochièr

Per 4 a 6 personas chau :

- 1 quilò d'esquina de caion.
- 1 quilò de topinambors.
- 80 gr. de burre.
- 5 culhieraas a sopa d'òli d'oliva.
- 5 culhieraas a sopa de crèma frescha espessa.
- 10 granas de ginèbre.
- Sau e pebre.

. Far chaufar lo forn a 180°.

. Botar la viande dins un plat anant au forn e tanben sus lo fuòc. Arroser daube l'òli d'oliva, salar, pebrar. Enfornar per 1 ora 15. Arroser de temps en temps daube lo jus de cuèisson.

Dau temps que lo rostit cuèi :

. Plomar los topinambors, los far cuire dins d'aiga bolhenta salaa (20 a 25 minutas).

. Esgotar passar a la molineta per far la purèia, ajotar la crèma, la mitat dau burre, sau (si besonh), pebrar. Tenir au chaud au banh maria.

Quand lo rostit es cuèit :

. Sortir lo plat dau forn. Tirar lo rostit, lo pliar dins de papièr d'aluminiòm. Tenir au chaud.

. Botar lo plat sus lo fuòc, laisser chaufar 2 o 3 minutas. Ajotar un pichòt veire d'aiga, las granas de ginèbre esquichaas e lo restant de burre. Foetar durant quauquas minutas. Passar los jus dins la saucièra. Tenir au chaud.

. Tranchar la viande e servir tot ensems : viande, purèia e jus.

Nòta : Benlèu que lo « Papet e lo Julon * » qu'an surament conegut los topinambors durant la darrèira guèrra ne gardan un mauvès sovenir ... Mas crèio qu'encuèi qu'avèm mai de veiaas per lo cundir, chau reabilitat queste legume.

* **Le Réveil du Vivarais** : Cronicas dau Revessin

Vocabulari : **Esquina de caion** = échine de porc. **Ginèbre** = genièvre. **Esquichar, escrasar, espotir** = Ecraser. **Cundir** = améliorer avec du gras : huile, beurre, crème ...

Mots Crosats— Responsas

1- CLAVELAR. 2- AIMAR. DA. 3- LAOS. BIT. 4- AU. TRAÇA. 5- BRIE. TIC. 6- EEN. OH. 7- RATONA. 8- TRACOLAR.
A- CALABERT. B- LIAURE. C- AMO. INRA. D- VASTE. AC. E- ER. STO. F- BAT. OL. G- ADICIONA. H- RATACHAR.

La lebreta

Quand l'òm partiá de bòn matin
Anàvom sòbre los chamins
Chaçar la lebreta.
L'òm preniá fusilhs e *barda*
E l'òm fasiá beicòp de pas.
I aviá los chins Mirzà e Rità
Per chaçar la lebreta.
L'òm èra fascinat per ela,
L'òm se sentiá possar das alas
Per chaçar la lebreta.

Sòbre los chamins de tèrra
Avem usat los fèrres
De nos solièrs e esclòps
Per chaçar la lebreta.
Chau dire aviá fat de vira-vira
Tota la nuèt ,laissatz-me vos dire,
La lebreta.

E despuèi nòstra promeira chaça
Nos aviá fat córrer de jòia
Dins los champs e las pradas,
La lebreta.
Quand auvissiam los chins japar
L'òm se disiá vai arribar
La lebreta.
Tot d'un còp per t'emmandar
La vesias arribar, sautilhar e crochetar
Per te dire : « songes pas »,
La lebreta.

Vistament montaves lo fusilh
Auvissiam de mai en mai los chins,
La lebreta.
Un còp de mai aviá filat
Mès pasmens ère content
De l'avedre vista un moment,
La lebreta
Prene son chaminon
E restave un pauc raivasson,
La lebreta.
L'òm se disiá « serà per deman .»
Te sacaves en pensent a deman
E poiràs la tirar aqueste còp,
La lebreta.

R. Belin

Grafia classica : G. Bayle

anàvom : conjugason normala dins tota una partida delh sud d'Ardescha, onte la tresena personau plurau se pronóncia coma la primièira. (Cf gramatica de B. Moulin) Aicí parlar de La Narsa.